

Ботанічні сади університетів як публічні простори міста: комфортність та соціальна привабливість на прикладі Києва

<https://doi.org/10.17721/2786-4561.2025.6.2.-8/15>

Жирова Ю. Г., Провотар Н. І.

Надішла: 23 жовтня 2025 року

Київський національний університет імені Тараса
Шевченка, Київ, Україна, julia.zyrova2003@gmail.com

Прийнята: 15 листопада 2025 року

Анотація. Зелені публічні простори відіграють ключову роль у формуванні сталого міського середовища, забезпечують екологічну рівновагу, сприяють покращенню мікроклімату та позитивно впливають на фізичне і психічне здоров'я мешканців міст. Ботанічні сади виконують роль багатофункціональних публічних просторів, поєднуючи освітні, рекреаційні, екологічні та соціальні функції. При написанні статті використано методи кейс-стаді (case study), спостереження, функціонального зонування, картографічний метод. Стаття присвячена дослідженню ботанічного саду як багатофункціонального публічного простору міста в контексті його просторово-функціональної організації, сучасних викликів та можливостей підвищення комфортності і соціальної привабливості. Виявлено, що Ботанічний сад імені академіка О. В. Фоміна виконує одночасно науково-дослідну, освітню та рекреаційну функції, є осередком біорізноманіття, об'єктом історико-природної спадщини та простором громадської взаємодії у центральній частині Києва. Здійснено функціонально-просторове зонування ботанічного саду за активностями відвідувачів. Проаналізовано інтенсивність пішохідних потоків відвідувачів ботанічного саду у робочі та вихідні дні. Визначено проблеми благоустрою та функціонування ботанічного саду. Запропоновано практичні рішення щодо оновлення простору ботанічного саду, що поєднують екологічні, освітні та соціальні аспекти розвитку. Визначено, що для реалізації потенціалу ботанічних садів, потрібна цілеспрямована їх інтеграція в академічні програми, фінансова підтримка та стратегічне планування.

Ключові слова: місто, публічний простір, ботанічний сад, функціональне зонування, виклики, Київ, Україна

University botanical gardens as public urban spaces: comfort and social attractiveness in the case of Kyiv

Zhyrova. Y., Provotar N.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
julia.zyrova2003@gmail.com

Abstract. Green public spaces play a key role in shaping a sustainable urban environment, maintaining ecological balance, improving the microclimate, and positively influencing the physical and mental health of city residents. Botanical gardens function as multifunctional public spaces, combining educational, recreational, ecological, and social functions. The study employs the case study method, observation, functional zoning, and cartographic analysis. The article focuses on examining the botanical garden as a multifunctional urban public space in the context of its spatial and functional organization, current challenges of use, and opportunities to enhance comfort and social attractiveness. It was found that the O. V. Fomin Botanical Garden simultaneously performs research, educational, and recreational functions, serving as a center of biodiversity, an object of historical and natural heritage, and a space for public interaction in the central part of Kyiv. Functional and spatial zoning of the botanical garden was carried out based on visitors' activities. The intensity of pedestrian flows within the garden was analyzed for both weekdays and weekends. Problems related to the improvement and functioning of the botanical garden were identified. Practical solutions are proposed for the renewal of the botanical garden space, integrating ecological, educational, and social aspects of development. It is determined that the realization of the potential of botanical gardens requires their purposeful integration into academic programs, financial support, and strategic planning.

Keywords: city, public space, botanical garden, functional zoning, challenges, Kyiv, Ukraine

Вступ. Зелені публічні простори відіграють ключову роль у формуванні сталого міського середовища. Вони забезпечують екологічну рівновагу, сприяють покращенню мікроклімату та позитивно впливають на фізичне і психічне здоров'я мешканців міст. У контексті зростання антропогенного навантаження питання збереження і розвитку зелених публічних просторів набуває особливої актуальності. Специфічним видом зелених публічних просторів є ботанічні сади. У містах ботанічні сади виконують роль багатофункціональних публічних просторів та ряд ключових функцій: освітню (навчання, підвищення екологічної обізнаності, інтеграція елементів ботанічного саду у міські простори), рекреаційну (місце для відпочинку, відновлення, перебування на природі), екологічну (збереження біорізноманіття, озеленення, сталий розвиток), соціальну (взаємодія відвідувачів, проведення культурних та громадських заходів). Дослідження підтверджують, що відвідувачі високо оцінюють роль ботанічних садів у збереженні біорізноманіття, освіти та рекреації, підкреслюючи їх значення як публічних просторів міста. Зокрема, відвідувачі високо оцінюють освітню складову через експозиції рослин, рекреаційну функцію як місця відпочинку та релаксації, а також можливість соціальної взаємодії з іншими користувачами (Ward, Parker, & Shackleton, 2010). Університетські ботанічні сади виконують важливу роль не лише для спільноти студентів, викладачів та співробітників, вони важливі для розвитку міста в цілому. Зокрема, ботанічні сади використовуються як цінні ресурси для фундаментальних і прикладних досліджень, вони слугують модельними екосистемами для наукових досліджень (Liu, et all, 2021). Університетські ботанічні сади надають культурні екосистемні послуги: зниження стресу студентів, поліпшення якості їх життя, підвищення емоційної прив'язаності до університету (Liu, et all, 2021). Ботанічні сади є важливими елементами «зеленої інфраструктури» міста, що надає послуги регулювання мікроклімату. Їх роль важлива у збереженні рідкісних/ендемичних видів рослин, генетичних колекцій.

Університетські сади можуть трансформуватися у місця для неформального навчання та соціальної взаємодії, ставши центрами екологічної освіти та рекреації для міських мешканців (Melhem, et all, 2023). Використання ботанічних садів як майданчиків для підвищення екологічної обізнаності та активної взаємодії з рослинним світом сприятиме формуванню екологічної свідомості серед містян (Daniel, Russo, & Burford, 2023). Крім того, ботанічні сади сприяють збереженню біорізноманіття (Ward, Parker, & Shackleton, 2010).

Ботанічні сади є практичною навчальною платформою для ботаніки, екології, ландшафтного дизайну та суміжних дисциплін, вони дозволяють студентам працювати з живими колекціями, розвивати практичні компетентності, використовуючи потенціал ботанічного саду як «живої аудиторії» для міждисциплінарних курсів (Bennet, 2014). Участь студентів у програмах сталого розвитку в ботанічному саду сприяє глибшому розумінню екологічних цінностей та формує екологічно свідомі моделі поведінки молодих людей (Zelenski, et all, 2018; Chang, Bisgrove, Liao, 2008).

Для ефективного використання ботанічних садів у містах потрібно планувати простори, що стимулюють спостереження та взаємодію з рослинністю, а не лише пасивне перебування. Концептуальні підходи до інтеграції ботанічних садів у міське середовище включають розробку шкали для оцінки взаємодії людей з рослинним світом у ботанічних садах та міському середовищі, на основі чого можна здійснювати аналіз та визначати способи залучення відвідувачів (Daniel, Russo, & Burford, 2023). Інтерактивна освіта з питань сталого розвитку в умовах ботанічного саду може бути корисною освітньою моделлю для мобілізації громадської участі у питаннях сталого розвитку (Zelenski, et all, 2018).

Роль і значення ботанічних садів посилюються у щільно забудованих урбанізованих районах. В них ботанічні сади можуть слугувати екологічними оазами, центрами міського відновлення, наукових досліджень, садівництва та платформами для проведення освітніх і культурних заходів, поєднуючи екологічну функцію із соціальною (Zhang, Yan, & Guo, 2024).

Ботанічні сади можуть бути екологічно дружніми центрами міського розвитку та відновлення у щільно забудованих районах за рахунок нових підходів до їх планування, що враховують як екологічну їх функцію, так і соціальні потреби мешканців міста та перетворюють сади у осередки відпочинку, освіти та екологічного просвітництва (Zhang, Yan, & Guo, 2024).

Ряд досліджень ботанічних садів зосереджені на мотиваціях відвідувачів і розглядають їх як публічні простори для особистісного розвитку та відновлення. Ботанічні сади важливі не тільки як наукові чи декоративні простори, а як публічні простори, що сприяють релаксації, емоційному благополуччю та соціальній взаємодії, а відвідування ботанічних садів приносить конкретні емоційні, пізнавальні та соціальні вигоди (Wassenberg, Goldenberg, & Soule, 2015). Відвідувачі ботанічних садів приходять зняти стрес та розслабитися, шукають нові форми повсякдення і, нарешті, хочуть досягти найчастіше згадуваної цінності – покращення якості життя (Wassenberg, Goldenberg, & Soule, 2015). Відвідування ботанічних садів сприяє емоційному розвантаженню, пізнанню рослинності, а також соціальній взаємодії і спілкуванню. Ботанічний сад є не лише природним простором, а й платформою для спілкування, громадських заходів та культурних подій (Ward, Parker, & Shackleton, 2010; Wassenberg, Goldenberg, & Soule, 2015).

Для Києва особливе значення мають історично сформовані зелені зони, які водночас є частиною культурної спадщини. Їх оновлення потребує балансу між науковою, екологічною та соціальною функціями. Одним із таких об'єктів є Ботанічний сад імені академіка Олександра Фоміна у центральній частині міста, що поєднує наукову діяльність і функції публічного простору. Незважаючи на свій статус наукової установи, сад активно використовується як територія відпочинку, що створює потребу в переосмисленні його ролі у міському просторі Києва.

Метою дослідження і написання статті є аналіз ботанічного саду імені академіка О. В. Фоміна як публічного простору Києва у контексті його функціонально-просторової організації, сучасних викликів використання та можливостей підвищення комфортності, доступності та соціальної привабливості.

Матеріали і методи досліджень. Дослідження проводилось навесні 2025 р. та включало кілька етапів. Польовий етап передбачав обстеження території щодо благоустрою, проведення спостережень за активностями користувачів впродовж дня у робочі та вихідні дні з їх фіксацією та аналіз транспортної доступності ботанічного саду. Об'єктами спостережень було обрано три репрезентативні ділянки: головний вхід біля станції метро «Університет», центральну алею та дитячий майданчик. Камеральний етап включав аналіз і синтез отриманої в результаті проведених спостережень інформації, оцінку відповідності елементів благоустрою ботанічного саду (освітлення, вуличних меблів, навігації тощо) сучасним вимогам користувачів, здійснення функціонального зонування території та визначення основних викликів ботанічного саду. На завершальному етапі були розроблені пропозиції щодо вдосконалення функцій та віновлення території ботанічного саду.

У дослідженні було використано методи кейс-стаді (case study), спостереження, аналізу і синтезу, функціонального зонування, картографічний метод.

Результати та їх аналіз. Історія формування ботанічного саду імені академіка О. В. Фоміна тісно пов'язана з розвитком Київського національного університету імені Тараса Шевченка та становленням ботанічної науки в Україні. Сад було створено у першій половині XIX ст. як навчально-наукову базу для вивчення флори та проведення дослідницької роботи. Перші посадки тут здійснив професор Р. Е. Траутфеттер у 1839 р. Академік О. В. Фомін розширив колекції, створив гербарій, започаткував «Вісник Київського ботанічного саду» та сприяв збереженню саду у складні воєнно-революційні роки, тому у 1935 р. ботанічному саду було присвоєно його ім'я (The history of the oldest Botanical Garden ..., 2024).

Ботанічний сад імені академіка О. В. Фоміна розвивався як науково-дослідна установа, яка у 1960 р. стала пам'яткою садово-паркової архітектури республіканського значення, а з

1983 р. – заповідним об'єктом. У 1970-1980 рр. у ботанічному саду було проведено масштабну реконструкцію оранжерейного комплексу, благоустрій території, закладено нові експозиційні ділянки магнолій, рододендронів, хвойних порід і бузків. У 2000-х рр. ботанічний сад двічі реконструювали, зокрема, було здійснено ремонт системи опалення, освітлення, тротуарів та огорожі, відновлено фонтан, здійснено благоустрій «Шевченкової долини», реконструкцію історичної чавунної огорожі вздовж бульвару Тараса Шевченка, встановлено автономні ліхтарі на сонячних батареях. У 2020-2021 рр. в саду було проведено низку волонтерських акцій з прибирання та відновлення паркових зон, очищення ставка «Шевченкової долини», фарбування лавок та смітників (The history of the oldest Botanical Garden ..., 2024).

Наразі ботанічний сад імені академіка О. В. Фоміна виконує одночасно науково-дослідну, освітню та рекреаційну функції, він є осередком біорізноманіття, об'єктом історико-природної спадщини та простором громадської взаємодії у центральній частині Києва. Ботанічний сад є популярним місцем відпочинку та неформальної комунікації молоді, адже у радіусі 500 м від його центральної частини розташовані Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Український державний університет імені Михайла Драгоманова та Національний університет харчових технологій. Просторова близькість до цих освітніх центрів, а також наявність поряд станцій метро «Університет», «Театральна», «Площа Українських Героїв» та залізничного вокзалу забезпечують доступність території для відвідувачів.

Функціонально-просторова структура ботанічного саду.

Ботанічний сад імені академіка О. В. Фоміна має складну просторову організацію, що поєднує історично сформовані ландшафтні елементи з сучасними функціональними зонами. У межах території умовно виокремлюються дві функціонально відмінні частини – наукова та паркова. Наукова зона є закритою територією, що використовується для навчально-дослідної діяльності Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Тут зосереджені колекційні насадження, лабораторії, теплиці та гербарії. Територія має значну наукову цінність, однак характеризується низьким рівнем інтеграції в міське середовище, обмеженим доступом для відвідувачів і застарілою інфраструктурою. Паркова зона – це відкрита частина ботанічного саду, доступний для всіх зелений публічний простір. Тут розташовані алеї, лави, кав'ярні, дитячий майданчик, зони короткочасного та тривалого відпочинку. Саме ця частина формує активно взаємодіючий соціальний простір.

У межах паркової зони було здійснено функціональне зонування території за активностями відвідувачів та виділено такі функціональні зони (рис. 1 та рис. 2):

- Центральна алея – головна композиційна вісь, що поєднує вхід поблизу станції метро «Університет» із внутрішньою територією саду. Вона є найбільш відвідуваною частиною саду, виконує функцію головного пішохідного маршруту, місця короткочасного відпочинку та соціальної взаємодії. Зона слугує своєрідним «вхідним фасадом». Для багатьох відвідувачів саме ця ділянка є єдиним місцем перебування у ботанічному саду. Уздовж алеї розташовані скульптура загиблим студентам і викладачам, пам'ятник Махатмі Ганді та меморіальна композиція «Стіч», які формують культурно-сміслові доміканти. Наявність численних лавок та кількох кав'ярень підсилює рекреаційну привабливість цієї зони, створюючи соціальні «точки тяжіння» для зустрічей, неформального спілкування чи віддаленої роботи.

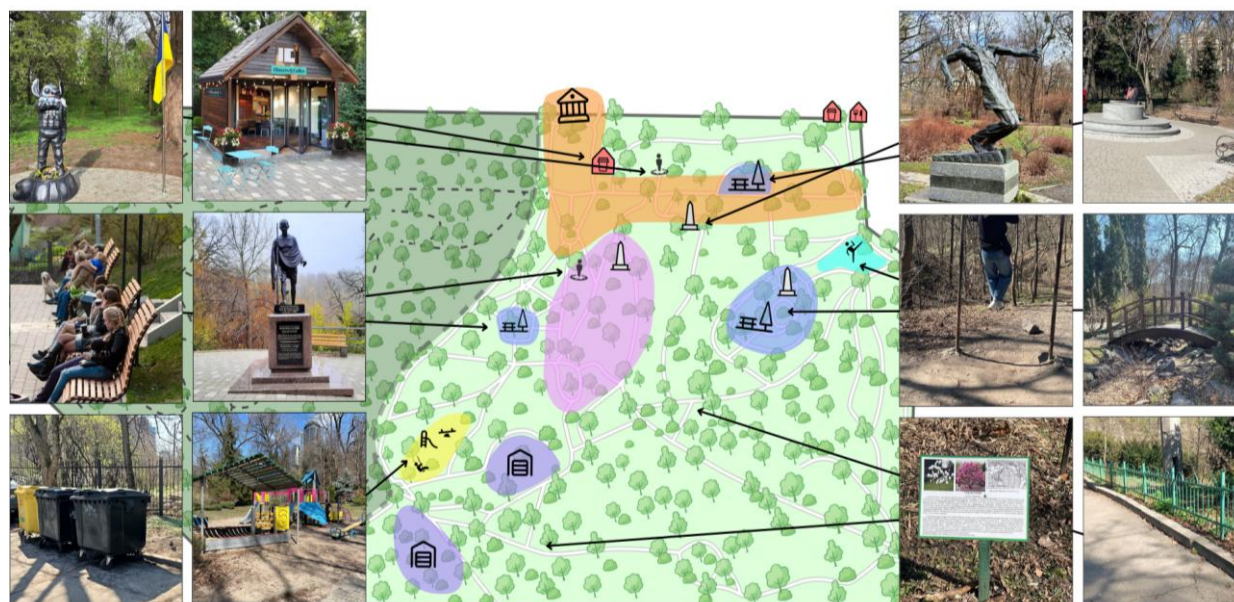
- Головна прогулянкова зона – це територія саду магнолій, яка щороку під час їх цвітіння стає важливою сезонною атракцією. Уздовж доріжок висаджені магнолії різних видів, що приваблюють численних відвідувачів, як місцевих мешканців, так і туристів. У цей період сад перетворюється на простір естетичного та сенсорного досвіду, де домінують споглядання природи та фотографування.

- Зони для сидіння, що формують важливі осередки соціальної активності. Західна зона – це колишній фонтан, який перебуває у незадовільному стані, проте продовжує функціонувати як популярне місце відпочинку завдяки вигідному розташуванню поблизу

головного входу. Довгі вигнуті лавки зі зручними спинками сприяють тривалому перебуванню відвідувачів, тут часто відпочивають студенти після занять. Поетична галявина розташована ближче до другого входу в сад і вирізняється терасоподібною організацією – два яруси лавок оточують декоративний міст у корейському стилі. На вході розміщено мистецький об'єкт «Ворота душі. Діалог Тараса Шевченка і Ду Фу», який надає простору символічного змісту. Ця зона має потенціал для культурних подій і камерних зустрічей.

Рис. 1. Функціональне зонування паркової зони ботанічного саду імені академіка О. В. Фоміна за активностями відвідувачів

Рис. 2. Функціональне зонування паркової зони ботанічного саду імені академіка О. В. Фоміна за активностями відвідувачів

- Дитячий майданчик розташований нижче за схилом від головного входу та є осередком сімейного дозвілля. Ним активно користуються мешканці навколишніх житлових будинків і відвідувачі з дітьми у вихідні дні. Майданчик має обмежену кількість атракцій, що знижує

його функціональну привабливість, проте цінується відвідувачами з малими дітьми та має облаштовані лавки для батьків, що забезпечує комфортне перебування родин.

- Поряд із Поетичною галявиною розташована спортивна зона, представлена двома турніками для підтягування, які використовуються нерегулярно, переважно в ранкові години, коли відвідувачі виконують фізичні вправи як частину індивідуального тренування. Її розміщення поблизу схилу створює певні ризики для безпеки користувачів.

- У нижній частині саду, між дитячим майданчиком і виходом на вулицю Павла Скоропадського, розташовані дві закриті території. Перша використовується як господарська зона і відділена парканом, друга - це зачинена будівля, що наразі не експлуатується. Обидві ділянки обмежують цілісність простору та потенційно можуть бути залучені до ревіталізації.

Аналіз інтенсивності потоків відвідувачів ботанічного саду.

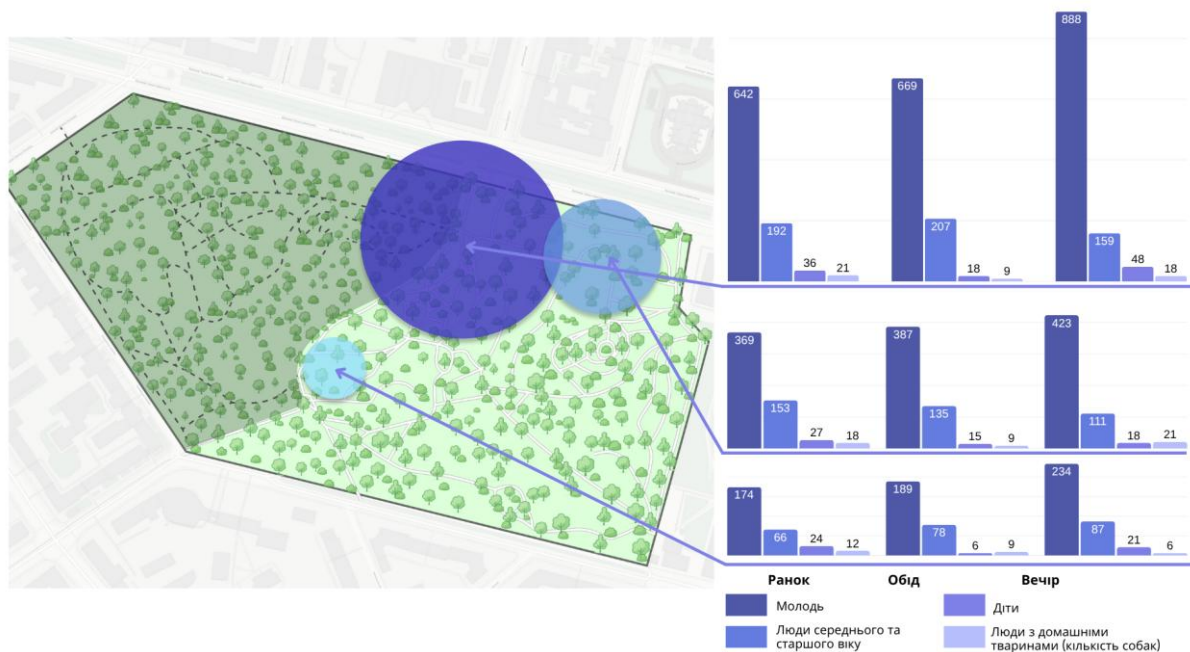
Польові спостереження за інтенсивністю пішохідних потоків були проведені у трьох репрезентативних локаціях ботанічного саду: біля вхідної групи біля станції метро «Університет», на центральній алеї та біля дитячого майданчика (таблиця 1).

Таблиця 1. Інтенсивність пішохідних потоків людей та вихулу тварин на трьох локаціях Ботанічного саду

	Молоді люди	Люди пенсійного віку	Діти	Тварини (собаки)
Будній день				
Головний вхід біля метро				
Ранок	642	192	36	21
Обід	669	207	18	9
Вечір	888	159	48	18
Центральна алея				
Ранок	369	153	27	18
Обід	387	135	15	9
Вечір	423	111	18	21
Дитячий майданчик				
Ранок	174	66	24	12
Обід	189	78	6	9
Вечір	234	87	21	6
Вихідний день				
Головний вхід біля метро				
Ранок	312	96	36	7
Обід	390	120	45	9
Вечір	693	66	39	2
Центральна алея				
Ранок	177	43	33	4
Обід	222	54	42	6
Вечір	390	93	27	25
Дитячий майданчик				
Ранок	139	4	33	2
Обід	174	6	42	3
Вечір	252	27	45	18

За результатами спостережень встановлено, що найвищий рівень відвідуваності саду спостерігається у будні дні (рис. 3). У середньому за одну годину територію парку відвідують приблизно 1 496 осіб. Інтенсивність руху змінюється протягом дня – кількість відвідувачів поступово зростає від ранкових до вечірніх годин. Вхід біля метро «Університет» є найактивнішою за відвідуваністю локацією. Протягом години через неї проходить від 642 до 888 осіб, що свідчить про інтенсивне транзитне використання території. Значна частина відвідувачів – це молоді люди, переважно студенти, які використовують територію саду як скорочений маршрут до станції метро або місце короткочасного відпочинку після занять. Також зафіксована помітна частка людей пенсійного віку (159–207 осіб), які відвідують сад переважно у ранкові години, коли відвідуваність є найнижчою. Таким чином, ця зона виконує подвійну функцію – транзитну та рекреаційну. На центральній алеї інтенсивність руху є стабільною, але нижчою – від 369 до 423 осіб на годину. Це свідчить про переважно прогулянковий характер використання території. Домінує молодь, яка проводить час після навчання або зустрічається з друзями. Частка людей пенсійного віку становить 40% у ранковий час і зменшується до 25% увечері. Таким чином, молоді люди сприймають простір як місце дозвілля, тоді як люди похилого віку як спокійну прогулянкову зону. На цій дитячому майданчику фіксується помітно нижча відвідуваність – від 174 до 234 осіб за годину, що пов'язано з її віддаленістю від головних пішохідних маршрутів. Основною групою відвідувачів є батьки з дітьми, які приходять переважно у вечірній час після роботи. Співвідношення кількості дітей до молодих відвідувачів становить 3-13%, що перевищує аналогічний показник для інших ділянок (2-7%). Це свідчить про цільове відвідування майданчика, а не випадкове перебування під час транзиту територією.

Відвідувачі з домашніми тваринами також були помічені під час спостережень. Хоча їхня частка невелика, вони є сталою категорією користувачів, що регулярно відвідують сад у ранковий та вечірній час для прогулянок із собаками.

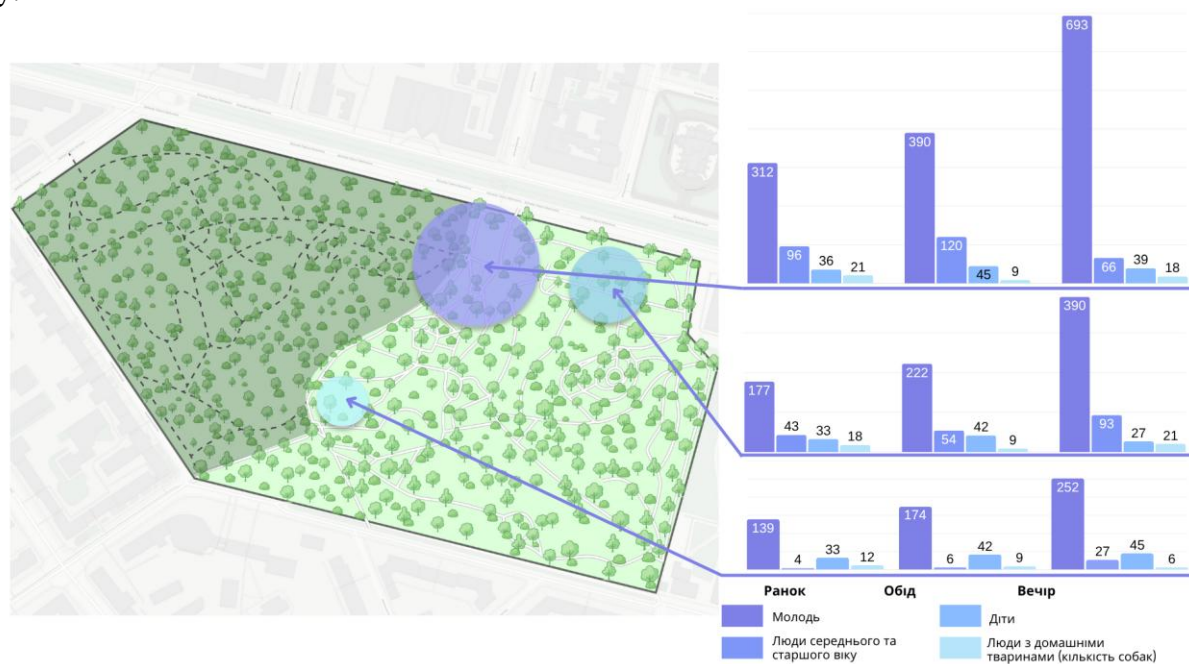

Рис. 3. Інтенсивність пішохідних потоків відвідувачів ботанічного саду імені академіка О. В. Фоміна в будній день

У вихідні дні структура відвідуваності зберігає подібну просторову організацію, проте загальна чисельність відвідувачів є нижчою (рис. 4). Вхід біля метро «Університет» демонструє зростання відвідуваності протягом дня – від 312 до 693 осіб. У цей період різко зменшується кількість людей пенсійного віку (вдвічі менше, ніж у будній день), натомість

збільшується частка молоді. Це свідчить про трансформацію функції з транзитної на рекреаційну, адже у вихідні територія використовується переважно як місце відпочинку та дозвілля. Головна алея зберігає тенденцію до зростання кількості відвідувачів у вечірній час і домінування молоді. Кількість дітей та власників тварин залишається стабільною, що вказує на рекреаційне використання території цими категоріями. Дитяча площадка характеризується найнижчим показником загальної відвідуваності, проте має найвищу частку дітей (від 17% до 23%) від загальної кількості користувачів. Водночас люди похилого віку тут практично відсутні. Таким чином, дитячий майданчик залишається спеціалізованою зоною, яку цілеспрямовано відвідують родини з дітьми.

Кількість відвідувачів із домашніми тваринами залишається приблизно сталою, з піками у ранкові та вечірні години, що свідчить про сталість щоденного використання простору для вихулу.

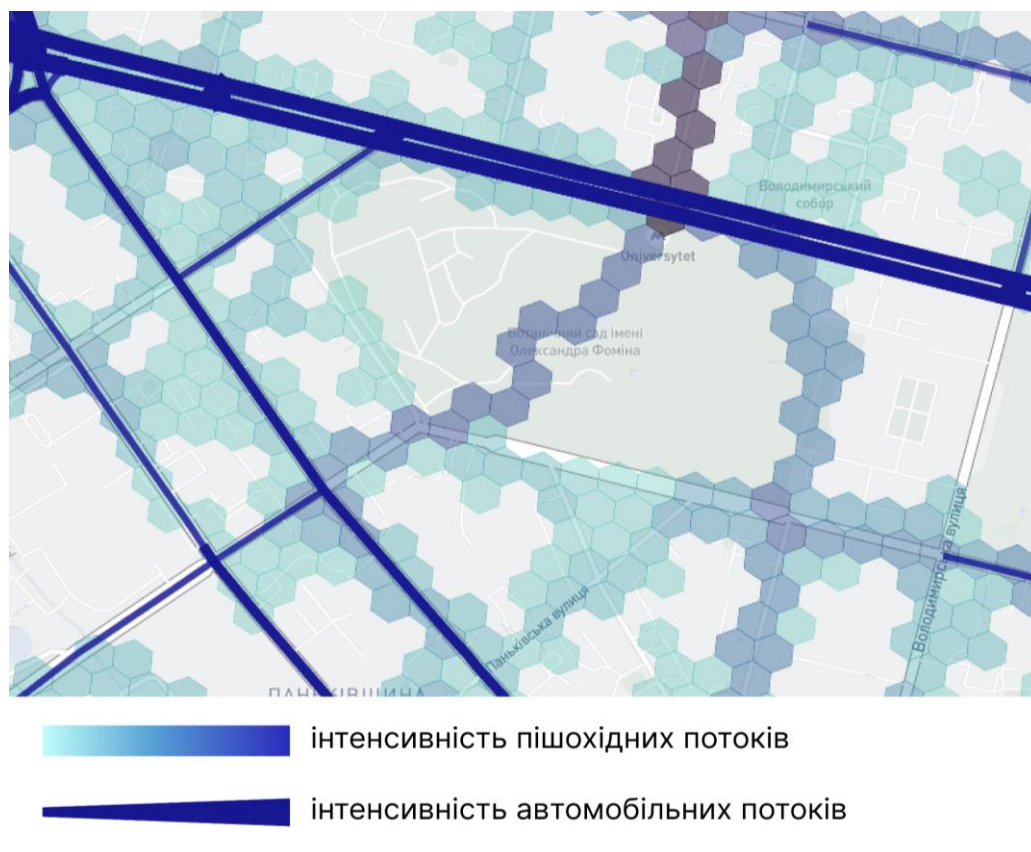
Рис. 4. Інтенсивність пішохідних потоків відвідувачів ботанічного саду імені академіка О. В. Фоміна у вихідний день

За спостереженнями було зафіксовано суттєві сезонні коливання відвідуваності. Найбільша кількість відвідувачів припадає на весняний період, коли відбувається масове цвітіння магнолій, сакур та інших декоративних рослин. У цей час Ботанічний сад стає однією з головних рекреаційних і туристичних локацій міста. Ботанічний сад активно використовується як транзитна зона, що забезпечує найкоротший маршрут від житлових кварталів вулиці Павла Скоропадського до зупинок громадського транспорту на бульварі Тараса Шевченка (рис. 5). Незважаючи на ухил рельєфу та незадовільний стан асфальтного покриття, саме ця дорога залишається найбільш жвавою пішохідною ділянкою території.

Проблеми функціонування ботанічного саду. У результаті польового обстеження було виявлено низку ключових проблемних аспектів функціонування простору ботанічного саду, що впливають на комфорт та безпеку його відвідувачів. Однією з головних проблем є ізолюваність наукової частини від відкритої паркової. Вхід до зони з теплицями та рідкісними рослинами розташований на протилежному боці саду, має малопомітне оформлення та незручний доступ уздовж вузького тротуару. Це створює бар'єр для відвідувачів і суттєво обмежує популярність наукової ділянки ботанічного саду серед містян.

Рельєф саду характеризується значним пониженням у центральній частині та наявністю ярів, зокрема поблизу Поетичної галявини. Такі особливості, у поєднанні з пошкодженням

асфальтним покриттям і наявністю сходів на окремих ділянках, створюють бар'єри для пересування людей з інвалідністю та літніх відвідувачів. Альтернативні маршрути часто мають надмірний ухил, що ускладнює пересування в зимовий період і підвищує ризик травмування.

Рис. 5. Інтенсивність пішохідних та автомобільних потоків навколо ботанічного саду імені академіка О. В. Фоміна

Проблемою є недостатнє освітлення у внутрішніх частинах саду. Якщо при входах і на головних алеях встановлені сучасні ліхтарі, то периферійні стежки або освітлені старими лампами з теплим жовтим світлом, або взагалі залишаються темними. Це знижує відчуття безпеки у вечірній час, особливо з урахуванням великої площі саду та складного рельєфу.

В ботанічному саду відсутній єдиний дизайн-код благоустрою та занедбані вуличні меблі. Лавки, урни, таблички й інші елементи благоустрою представлені у різних стилях і кольорових рішеннях. Можна спостерігати старі дерев'яні лавки поруч із новими бетонними або яскраво-зеленими конструкціями, а також елементи з логотипами приватних спонсорів (наприклад, банків). Така різноманітність створює враження хаотичності та відсутності єдиного візуального стандарту, що знижує естетичну цінність простору.

Окремою проблемою є відсутність місць для паркування автомобілів відвідувачів. Через це автомобілі хаотично розміщуються на території саду, особливо біля дитячого майданчика, часто на ґрунтовому покритті. Це призводить до пошкодження ландшафту, утворення бруду після опадів і створення небезпечних ситуацій для пішоходів. Відсутність спеціально облаштованої стоянки ускладнює доступ для людей з обмеженою мобільністю, що прибувають на автомобілях.

Практичні рекомендації щодо оновлення ботанічного саду. На основі виявлених проблем, було сформовано пропозиції щодо підвищення комфортності, естетичної цінності та функціональної ефективності простору Ботанічного саду. Запропоновані рішення орієнтовані

на забезпечення сталого розвитку території, покращення умов перебування відвідувачів різних вікових і соціальних груп, а також інтеграцію освітньої, екологічної та культурної складових. Одним із першочергових кроків є створення єдиного дизайн-коду благоустрою, що об'єднає територію в цілісну композиційну систему. Пропонується заміна наявних вуличних меблів на вироби з натуральних матеріалів (дерева, металу та каменю), які гармонійно поєднуються з природним середовищем. Єдина палітра кольорів, типологія лавок, урн, огорож і табличок дозволить створити впізнаваний образ простору, підвищить його візуальну привабливість і сприятиме формуванню ідентичності Ботанічного саду як екологічного та естетично цілісного простору.

Для посилення візуальної виразності та популяризації культурного значення ботанічного саду пропонується встановлення тематичних скульптурних елементів. Центральна алея вже має ряд скульптур, тому доповнення новими елементами зробить цілісну композиційну зону, що стане новою точкою притягання відвідувачів. Це можуть бути об'єкти, присвячені флорі України, видатним природознавцям або символам взаємодії людини й природи. Такі арт-об'єкти виконуватимуть не лише декоративну функцію, а й сприятимуть формуванню нової ідентичності саду, що зробить його привабливішим для відвідувачів і туристів, а також стимулюватиме розвиток креативних просторів для фотографій і різноманітних заходів.

Вдалим було б створення кількох мультифункціональних відкритих майданчиків, які можна використовувати для проведення лекцій, воркшопів, вистав, занять йогою або кінопоказів просто неба. Такі простори сприятимуть соціальній інтеграції, розвитку громадської активності та допоможуть «вдихнути нове життя» в ботанічний сад. Зони соціалізації можуть розташовуватися на плоских ділянках з гарним озелененням і зручним доступом від головних пішохідних маршрутів.

Для підвищення пізнавальної функції простору пропонується впровадження інтерактивних освітніх інструментів: QR-коди біля рослин і дерев із інформацією про вид, походження та цікаві факти; аудіогіди для самостійних прогулянок; інформаційні стенди з картами маршрутів, історією саду та сезонними подіями. Такі елементи не лише підвищать освітню цінність території, а й сприятимуть формуванню іміджу саду як сучасного науково-просвітницького простору.

Хорошим рішенням стане оновлення дитячої та спортивної інфраструктури з урахуванням вікових та фізичних особливостей користувачів. Дитячі майданчики можуть бути виконані з екологічних матеріалів і тематично пов'язані з природою (форми рослин, комах, ландшафтні елементи тощо). Для підлітків і дорослих також необхідне облаштування зон активного відпочинку (вуличні тренажери, воркаут-зони), що дозволить збалансувати відпочинок різних груп і зменшити навантаження на інші ділянки парку.

З метою зниження конфліктів між різними групами користувачів пропонується створення спеціальної зони для виходу собак. Територія має бути огорожена, обладнана урнами для відходів, питними фонтанчиками та зручними лавками. І хоча ботанічний сад не призначений для виходу домашніх улюбленців, місцеві мешканці активно користуються їм для таких цілей, через що окрема зона дозволить задовольнити потреби власників домашніх тварин і водночас зберегти чистоту та комфорт у зонах загального користування.

Окремим напрямом є створення інклюзивної мережі прогулянкових маршрутів з мінімальним ухилом, тактильними орієнтирами, поручнями та безбар'єрними переходами. Такі шляхи дозволять забезпечити повноцінний доступ для маломобільних груп населення, літніх людей і сімей з дитячими візками. Це сприятиме реалізації принципів універсального дизайну та соціальної інклюзії в межах ботанічного саду.

Для зменшення транспортного навантаження на внутрішній простір пропонується облаштувати місця для паркування у південній частині. Стоянка має бути виконана з екологічних матеріалів (наприклад, екоплитки з водопроникною структурою), обладнана

навісами, місцями для велосипедів і електрозарядками. Це дозволить розвантажити пішохідну частину саду, зберегти ландшафт і підвищити рівень комфорту відвідувачів.

Висновки. Ботанічні сади у сучасних містах використовуються як багатофункціональні публічні простори. Вони забезпечують містянам доступ до природи, сприяють підвищенню екологічної обізнаності та навчанню через безпосередню взаємодію з рослинами, надають можливості для відпочинку, відновлення, емоційного розвантаження та соціальної взаємодії мешканців міст. У щільно забудованих міських районах ботанічні сади стають «зеленою оазою», що підтримує біорізноманіття і покращує екологічний баланс, водночас їх можна використовувати для громадських і культурних заходів. Комерціалізація, «б'ютифікація» (оформлення клумб, встановлення скульптур, оновлення вуличних меблів, оформлення тематичних зон), доместикація, «європеїзація» здійснюють суттєвий вплив на інтенсивність використання зелених публічних просторів (Mezentseva, & Palchuk, 2018). При цьому, ознаками якісних публічних просторів є, насамперед, доступність для всіх мешканців, безпечність в різних сенсах, безбар'єрність, комфортність для спілкування, відпочинку в сенсі благоустрою, зручне розташування (Provotar, & Ogijchuk, 2021).

Ботанічний сад імені академіка О. В. Фоміна є ключовим елементом озеленення центральної частини Києва, що поєднує природну, історичну та соціокультурну цінність. Його унікальність полягає у поєднанні науково-дослідної, освітньої та рекреаційної функцій. Дослідження підтвердило, що сад активно використовується різними соціальними групами населення, однак потребує системного оновлення благоустрою та впровадження сучасних підходів до управління територією. Запропоновані перспективні рішення формують комплексну стратегію оновлення простору ботанічного саду, що поєднує екологічні, освітні та соціальні аспекти розвитку. Уніфікація благоустрою та створення інклюзивних маршрутів забезпечать комфортне пересування і візуальну цілісність простору. Освітні й культурні ініціативи сприятимуть зростанню туристичної привабливості та популяризації природної спадщини.

Таким чином, реалізація цих заходів дозволить оновити територію ботанічного саду, перетворити його у сучасний, доступний і багатофункціональний публічний простір, що відповідатиме принципам сталого міського розвитку та інклюзивності. Викликами та обмеженнями на цьому шляху є недостатнє фінансування, конкуренція за площі у міському просторі столиці, потреба в компетентному персоналі, а також необхідність чіткої стратегії інтеграції ботанічного саду в академічну й соціальну місію університету. Щоб реалізувати весь потенціал ботанічного саду, потрібна цілеспрямована його інтеграція в академічні програми, фінансова підтримка та стратегічне планування (Zelenski, et all, 2018). Публічні простори мають бути гнучким і реагувати на соціальні зміни, а нові форми суспільного життя потребують нових публічних просторів (Worpole, & Knox, 2007).

References

- Bennet, B. (2014). Learning in Paradise: The Role of Botanic Gardens in University Education. DOI: [10.1007/978-1-4939-0422-8_13](https://doi.org/10.1007/978-1-4939-0422-8_13)
- Chang, L. S., Bisgrove, R., Liao, M. Y. (2008). Improving educational functions in botanic gardens by employing landscape narratives. *Landscape and Urban Planning*, 86 (3-4), 233-247. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2008.03.003>
- Daniel, J., Russo, A., & Burford, B. (2023). How might we utilise the concept of botanic gardens in urban contexts to challenge plant blindness? *Biodivers Conserv*, 32, 2345-2364. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10531-023-02607-w>
- Liu, J., Zhao, Y., Si, X., Feng, G., Slik, F., Zhang, J. (2021). University campuses as valuable resources for urban biodiversity research and conservation. *Urban Forestry & Urban Greening*, 64:127255. DOI: [10.1016/j.ufug.2021.127255](https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127255)
- Melhem, M., Forrest, A., Abunnasr, Y., Abi Ali, R., & Talhouk, S. N. (2023). How to transform urban institutional green spaces into Ancillary Botanic Gardens to expand informal botanical learning

- opportunities in cities. *Scientific Reports*, 13, 15646. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-023-41398-6>
- Mezentseva, N., & Palchuk, M. (2018). Open public spaces of Kyiv in the context of socio-spatial approach. *Economic and social geography*, 80, 18-27. (In Ukrainian).
- Provotar, N., & Ogijchuk, N. (2021). Public spaces of Zhytomyr: a place that encourages residents to go out to the city. *Economic and social geography*, 86, 40-52. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2021.86.40-52> (In Ukrainian).
- The history of the oldest Botanical Garden in the capital. (2024). URL: <https://www.kashtan.news/istoriia-naystarishoho-botanichnoho-sadu-stolytsi> (In Ukrainian).
- Zelenski, J. M., Moreau, T., Lane, O., Zhao, J. (2018). Sustainability education in a botanical garden promotes environmental knowledge, attitudes and willingness to act. *Environmental Education Research*, 24 (11), 1581-1596. DOI: <https://doi.org/10.1080/13504622.2018.1492705>
- Zhang, T, Yan, W, & Guo, J. (2024). How can an urban botanical garden in a densely built-up landscape develop sustainably with urban renewal? The case of Shanghai Botanical Garden. *Journal of Zoological and Botanical Gardens*, 5(4), 719-732. DOI: <https://doi.org/10.3390/jzbg5040047>
- Ward, C. D., Parker, C. M., & Shackleton, C. M. (2010). *The use and appreciation of botanical gardens as urban green spaces in South Africa*. *Urban Forestry & Urban Greening*, 9(1), 49–55. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2009.11.001>
- Wassenberg, C. L., Goldenberg, M. A., & Soule, K. E. (2015). *Benefits of botanical garden visitation: A means-end study*. *Urban Forestry & Urban Greening*, 14(1), 148–155. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2015.01.002>
- Worpole, K., & Knox, C. (2007). *The social value of public spaces*. New York: Joseph Rowntree Foundation.